

úsult randevú (*bekösz*); a tévhit és a nyilvánvaló etolódások meglátása (*kiszorítás*; *párhuzam*); a „lezártságban” felfedezett örök élet megvállása (*tartás*); az emberi élet egymás után következő szerepekként való felfogása (*szóbeszéd*); a *karc az ünnepért* ironikus címadás és benne az egyformaság profanitásának kifejezése („egy akkord a kor melyet más is ért”); az elvesző emlékek és lehetőségek (*front*), s végül a valamin való túl-lét helyzetjelentése (ami mégsem hozhat enyhülést, a megérkezés tapasztalatát, mert belátja: ez is csak amolyan két völgy közötti köztes-lét) mind a tökéletlen harmónia („Hogy nem igazán legjobb ott se” – ahogy olvasható a kötet másik, kis mottóversében) és az önmaga szituáltságának meghaladhatatlansága paradox tapasztalata felé tolják a kötet végére a lírai beszélőt.

Így pedig részben a „mi marad?” kérdésre is választ kapunk: maradnak a völgyek, a városok, csak néha a „fényviszony” és a „szitu” változik. Maradnak továbbá jól bevált, megszokott szerepeink, s a „köztes”-lét minden kínja-öröme. És persze a tapasztalat, hogy bár „egyedül az ismétlés mérték” (*tél*), mégis „állandó a változékonyság” (*érés*), és ezért „te” is „ugyanúgy kérdések tárgya vagy” (*túl*). Vagyis az maradsz. A kérdés, hogy hol vagyunk, ezt a választ kapja: talán mindig ugyanott, csak legfeljebb (mindig) máshogy: „egy völgyben egy másik völgy helyett”. A záró *túl* című vers pedig egyszerre felel a mottóversre és a *napszak* címűre: „hisz teljesen szokványos helyzet ez // tiszta miképp annak indul minden / csak később kap teret az árnyalat / bizony egykor erről is beszéltem”.

Hogy ezek után mit lehet még befejezésül mondani? Remek kötet; nehéz, de feledhetetlenül szép túra. Hegyek között, völgyek között...

Szóke Kornélia

Áthajtani nem tilos

(Simon Balázs: *A másik mondat. Jelenkor, 2008*)

Simon Balázs második posztumusz prózaköte- te huszonhárom hosszabb-rövidebb írást tartalmaz. Ezek egy részét – az első tizennégyet – a szerző rendezte egy leendő kötetté 1999-ben, a többi írás (*Ami kimaradt*) a költő hagyatékában fennmaradt, nagyrészt publikálatlan darabok. A főleg költőként szereplő (összesen hat verses- kötetet produkáló) Simon Balázs e műveiben is jelen van az a törekvés, hogy a világot sűrítve, egyetlen mondatként ábrázolja, ez a „próza-költészet” viszont – ha lehet így mondani – egy *másik* – sajátosan a prózai elbeszélés köntöskében mutatkozó – mondatiság, amely egymásra vetített történetek, kultúrák, idősíkok kavalkádján keresztül állítja össze egyéni narratíváját.

Simon Balázs prózai világában minden kicsit bonyolultabb, összetettebb. Novellái súlyos, nehéz írások, amelyek gazdag mitikus-biblikus utalásvilágukkal, az elbeszélés töredékes, az író erőteljesen a háttérben tartó, illetve felszólalásaiban is a személyességtől tartózkodó eljárás mód, a megértés gátját, az olvasói interpretáció akadályait hordozzák magukban.

A szerző írásmódját a múltba- és a hagyományra-tekintés sajátos módja jellemzi, amely nemcsak bőségesen megmerítkezik a héber, görög, keresztény tradícióban, hanem tapasztalataival önálló, egyéni mitológiát teremt. Ezen eljárás hatására némiképp megtorpanhat az olvasói közeledés, hiszen a téma sajátos történelmiségével bizonyos tudományos viszonyulási módot követelhet.

Novellái némiképp *mozaikként* szemléltethetők, amelynek alkotó darabkái (hagyományvilágok, helyek és idődimenziók) egymástól alakra, színre eltérőek, egyediek – és közelről szemlélve az értelmetlen összevisszaság áradatát nyújtják – összességükben, egymással bizonyos pontokon érintkezve (a szövegiség kontextusában: egymásra vonatkoztatva, párhuzamot húzva) egyetlen, teljes és színes képet tesznek ki.

Témájukat tekintve nehéz meghatározni, hogy miről szólnak ezek a novellák. Sokszor nem is ez a lényeg, hanem az említett írói kifejezésnek minél művészebb, teljesebb megnyilatkozása: a mitikus-biblikus világok, életterek és idők közötti *átjárhatóság*, a hagyomány sajátos aspektusú szemlése, tereinek és idejének gyakori összekapcsolása a személyes (jelenbeli) életterekkel, az egyéni életidővel. *Az egyiptomi menekülés* című elbeszélésben központi kérdés a narrátor/író viszonya bátyjához és az apához. Egy művészettörténeti előadás apropóján, Rembrandt képein keresztül, finom szálak, egyedi történetek mentén bontakozik ki egy család élete: a fiúk gyermeki rivalizálása, majd a kamaszévekbeli elválás, s a hosszú éveken át tartó levelezés, mely hírt ad a százmérföldes távolságokban formálódó személyiségekről. Bátyja és apja leveleinek újraolvasása – melyek közül ez utóbbinak feddő, oktató írásai mély szorongást hagytak címzettjében („régis dolgok [...] még most is tartanak, megőrizték a hatalmukat felettem” – 91) – a Rembrandt-festmények elemzésével: saját életének *Rembrandt-hamisítványként* való szemlése, újraolvasása történik meg, mégpedig a festményeken ábrázolt bibliai történet és személyes történetének szerves összekapcsolásával, a biblikus múlt és egyéni életidő egyetlen egységbe kovácsolásával. A tékozló fiú elbocsajtását, Hágár és Izmael elűzését megőrkítő Rembrandt-művek interpretációjakor az elbeszélő saját sorsára ismer: „Éreztem, hogy lenni kellett egy ilyen, egy szakasztott ilyen pillanatnak apánk és anyánk életében is, hogy én most erről a pillanatról beszélek, hogy ebben a planetáriumban, ismeretlen szomszédnőm társaságában vagy talán vezetésével ezt a pillanatot élem meg, és szinte éreztem a fejemre nehezedő atyai kezét, ezt a csalárd áldást, és éreztem a meztelen talpam alatti kemény és forró síkot.” (117)

Az összekapcsolás, a világok (korok, terek, hagyományok, idősíkok) közötti átjárhatóság megteremtésének eszköze *A vándor*

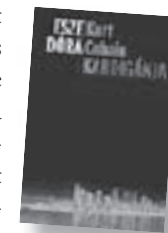
dorplátán című novellában a címszereplő fa, amely hidat képez az ókori Hellász és a háború sújtotta Budapest között, hiszen ez volt, melynek árnyékában hosszasan diskuráltak az antik bölcsék, és amely a bombatámadásokban és harcokban lepusztult Budapest egyik utcáján nőtt, és árnyékában most megpihen a két vándor (az elbeszélő és megszólítottja, Phaidrosz). Átvitt értelemben továbbá a két kor (Szókratész kora és a háborús Budapest kora) az írói alkotás mód két ellentétes változatoként, e változatokat megjelenítő szövegekként mutatkoznak. Az egyik a szerelmes ihletésű, *Erósz tüzes érintésével* szikrázó szöveg, a szókratészi palinódia a Phaidrosz-dialógusban, az *igazi beszéd*, amit viszont képtelen az író felidézni, amire már éppen nem emlékszik („de én hiába énekelném vissza az eddigieket, nem tudnék valóban hajóra szállni, igaz mesét mondani, követni Szókratészt, lehuny szemmel várni az igazi kedves csókját” – 42); a másik szöveg (öreg, de annál bölcsőbb hódoló képében) csak arra képes, hogy a dialógus egyfajta *környezetét* adja vissza, a romos, lebombázott Budapestet, ezt a „kopott, de tárgyyszerű enumerációt”, ezt a „ki tudja honnan kimásolt mustrát”, amelyben az egyetlen hiteles kapcsolati pont a platánfa („most már csak a platánra emlékszem, aminek a tövében ültünk”). *Az emlékezőművész* című novella hasonló terepen mozog. A gondolat és kifejezés közti szakadékot, a nyelvi megformáltság elégtelenségét, bizonyos esetekben a képtelenségét mutatja be, „amikor az anyag nem akar engedelmessé válni”, és az emlékezet nagy *szennyeládládjában*, a bűvész *varázsládládjában* benne ragad az emlékkép, ez a „színházi megfoghatatlan kelme”, és ha sikerül is valahogyan felidézni, kirántani onnan, az írás – mint egy tengeri áramlat – a gondolatot keletre, a szöveget nyugatra sodorja.

A hagyományelemek, korok, helyek és a képzelet termékeinek pointilista egymásmellettsége, a novellák mozaikszerűsége teremt meg azt a sajátos prózavilágot, amely Simon Balázs jelen kötetében, novelláinak szövegében elevenen hat. Írásai gyakran mély, filozófiai értelmet hordoznak, amely áthatja és összekapcsolja ezeket a színes mozaikdarabkákat. „Bizonyára Ön is ismeri ezt az érzést, tisztelt előadó úr, hogy összevissza keverednek idők és terek, egy látszólag azonos történelmi pillanatban. Mert ez mindig így van... És a különböző sebességű dolgok elmennek egymás mellett.” (145)

Benedek Szabolcs

Yoko Ono búcsúzik

(Esze Dóra: *Kurt Cobain kardigánja. Kalligram, 2008*)

Az egyik (az első?) lemez borítójára pontosan emlékszem, noha eleinte nem tudtam, micso-da. Tele volt vele plakátolva a város: egy csecsemő úszott, jobban mondva lebegett a kék vízben, a dollárkötegre később figyeltem fel. Alul nagybetűkkel ez állt: NIRVANA. Úgy nézett ki, akár egy spirituális üzenet. Napok, sőt hetek teltek el azzal, hogy elmentem a kép mellett, megnéztem, és kerestem a rejtett értelmét. Aztán egyszer az egyik haverom rámutatott, és azt mondta: „Látod? Ez most a nagy szám. A Nirvana.” A hozzá tartozó zenével megint csak hetekkel később találkoztam: amikor bekötötték hozzánk a Music Televisiont. *Smells Like Teen Spirit*, na persze. Az énekes együtt tombol a tánckarral, hosszú haj, fejrázás, reszelős hang, egyszerű, mégis egyedien hangzó akkordok, lendületes, agresszív ritmus. A Nirvana volt az egyetemi bulik egyik első számú slágere. Meg a Guns'n'Roses. Utóbbi megosztotta a nagydímet: divat volt épp úgy szeretni, mint gyűlölni és „Gázos Rózi”-nak nevezni. Olyan viszont sose fordult elő, hogy valaki a Nirvanát utálta vagy becsmérelte volna. Mintha valamilyen módon mégis csak lett volna, lenne benne spiritualitás. (Ha Esze Dórát kérdezzük erről, az ő határozott véleménye nyilván az, hogy természetesen van.)

Ugyanebben az időben, az 1990-es évek elején, egész pontosan 1993 tavaszán, bő egy évvel Kurt Cobain öngyilkossága előtt találkoztam először Yoko Onóval. Lehet, hogy összességében kétszer találkoztam vele, ám a második nem biztos, hogy ő volt, néhány évvel később, a Vígyszínház környékén – akkortájt állítólag arrafelé lakott. De az első, az tuti. Kiállításmegnyitó a Ludwig Múzeumban, meghívóval lehetett csak bejutni, azonban a portás megkönyörült. (S még mondják, hogy portásország vagyunk! Igaz, portáskisasszony volt.) A Nagy Generáció izgatottan várakozó tagjai, médiaszemélyiségek, szobrásznövendékek. Aztán egyszerűen ott termett közöttünk Yoko Ono, szimplán, felhajtás nélkül. Minden kérdésre válaszolt és minden eléje tartott dolgot aláírt. Poharakat és diákigazolványt épp úgy, mint Lennon-, sőt Beatles-lemezeket.

Szeretném hangsúlyozni, hogy a párhuzam kizárólag ebben a vonatkozásban létezik, más módon és mással összevetve nem érhető tetten – már csak azért sem, mert a párhuzamok jelentős része nevetséges vagy erőltetett. Egy bizonyos szegmensen tekintve ellenben mégis csak adódik. „Akkor tett szert nemzetközi hírnévre, mikor hozzáment John Lennon brit zenészhez” – olvasható a Wikipédia Yoko Onóról szóló cikkében, de nagy valószínűséggel hasonlót találunk, ha felütünk egy másik lexikont. Yoko Ono tehát – legalábbis a sugallat szerint – csakis a férje